

# Вільні думки (збірка)

Олександр Блок

## ПРО СМЕРТЬ

Усе частіше я блукаю містом,  
Частіше бачу смерть — і посміхаюсь  
Усмішкою розсудливою. Що ж?  
Так хочу я. Бо знаю наперед,  
Що і мене вона не обмине.

Проходив я вздовж скачок по шосе.  
День золотий дрімав на купах щебню,  
А за глухим парканом — іподром  
Під сонцем зеленів. Там стебла злаків,  
І поміж них кульбаб пухнастих кульки,  
Дрімали у ласкавому промінні.  
Трибуна придавила плоским дахом  
Роззяв і модниць натовп. Прапорці  
Далеко майоріли. На паркані  
Сиділи перехожі і дивились.

Я йшов і слухав коней бистрий гін,  
Яких не бачив я, і бистрий тупіт  
Копит. А потім божевільний крик:  
"Упав! Упав!" — кричали на паркані,  
І я, миттєво скочивши на пень,  
Побачив зразу все: летіли верхи  
Жокеї у строкатому вбранні.  
Від них відставши трохи, кінь скакав  
Без вершника, здіймаючи стремена.  
А за рядком березок кучерявих,  
Від мене поблизу — лежав жокей,  
Весь в жовтому поміж зелених злаків,  
Що навznak впав і в глибину небес  
Звернув своє замріяне обличчя.  
Розкинув руки, ногу підігнув,  
Немов би так він цілий вік лежав.  
Вже здалеку до нього бігли люди.  
Поблискуючи спицями, ландо

Котилось м'яко. Люди підіспіли  
І підняли його...  
І ось повисла  
У тіла бездиханного нога  
В обтягнутій рейтузі. Завалилась  
Комусь із них на плечі голова...

Під'їхало ландо. І на сидіння  
Так ніжно і турботливо поклали  
Курчачу безпорадну жовтизну.  
Хтось виліз на підніжку і завмер,  
Підтримуючи голову і ногу,  
І кучер повернув ландо назад.  
І знов повільно спиці обертались,  
Поблискували козла, осі, крила...

Так хороше і вільно він помер.  
Усе життя скакав і вперто вірив,  
Що буде першим. Та спіткнувся кінь  
На повному скаку, на повороті.  
Жокей не зміг утриматись в сідлі,  
Вуздечку відпустив, згубив стремена  
І полетів, відкинутий убік...  
Потилицею вдарився об рідну,  
Привітну, весняну, квітучу землю,  
І тої миті в мозку промайнули  
Усі думки, єдино необхідні,  
І вмерли, залишившись навіки  
У погляді замріяних очей.  
Так хороше і вільно.

По набережній якось я блукав.  
Робітники возили з барж у тачках  
Вугілля, дрова, цеглу. І ріка  
Була іще синішою від піни  
І білих сорочок, що прикривали  
Засмагли і напружені тіла.  
А світлі очі вільної Росії  
Блищали з засмальцьованих обличч.  
І тут же діти голими ногами  
Місили купи жовтого піску,

Таскали — то цеглину, то поліно,  
А то й колоду цілу. І ховались,  
Щоб накивати п'ятами туди,  
Де матері — з відвислими грудьми  
Під одягом брудним — уже чекали  
І, надававши дітям стусанів,  
Тягнули дрова, цеглу і колоди,  
Під вантажем зігнувшись, десь у даль.  
І повернувшись натовпом веселим,  
Продовжували красти дітлахи:  
Один — цеглину, другий — дровиняку...

Та враз почувся сплеск води і крик:  
"Упав! Упав!" — кричали люди з баржі.  
І відпустивши тачку, робітник  
Рукою показав кудись у воду.  
І мчали вже строкаті сорочки  
Туди, де у траві, поміж каміння,  
На березі ріки лежала пляшка.

Хтось прихопив багор. А поміж паль,  
Забитих біля берега у воду,  
Погойдувався легко чоловік  
В подертих штанях і сорочці білій.  
Один схопив, а другий допоміг,  
І бідного утопленика тіло,  
З якого струменіла ще вода,  
На берег затягнули і поклали.  
Прийшов городовий, присів над ним,  
І шабля заgrimіла об каміння;  
А він, приклавши вухо до грудей,  
Прислухувався довго. Та даремно.  
Збирались люди. Кожен задавав  
Дурні і непотрібні вже питання:  
Коли упав, та скільки довелось  
Пробути у воді, та скільки випив?  
Потроху розійшлись, і я пішов  
Своїм шляхом і слухав, як один  
Статечний, напідпитку, робітник  
Авторитетно іншим говорив,  
Що губить кожен день людей горілка.

Піду іще блукати. Доки сонце  
І сильна спека, доки голова  
Порожня і тупа...  
Послухай, серце!  
Зробись моїм провідником. І смерть  
Спостерігай з усмішкою. Не зможеш,  
Не стерпиш ти веселого життя,  
Яке веду я. Бо таку ненависть,  
Таке кохання стерпіти не можна,  
Які в собі постійно я ношу.

Я хочу зазирати людям в очі,  
І п'ють вино, і цілувать жінок  
У запалі шаленого бажання,  
І гук пісень підносить до зірок,  
І слухать в світі вітру повівання!

#### НАД ОЗЕРОМ

З вечірнім озером розмову я веду  
Високим ладом пісні. З темних нетрів  
Високих сосен, з виступів піщаних,  
З-поміж могил і склепів, де горять  
Вогні лампад, де сутінки лілові,  
Закохані йому я шлю пісні.

Воно мене не бачить — і не треба.  
Неначе жінка стомлена, воно  
Розкинулось вниз і бачить небо,  
Туманиться само й туманить далі,  
І захід сонця в неба відняло.  
Його бажання вдовольняють всі:  
І човен той, що розрізає гладь,  
І той сосновий бір високорослий,  
І дальній залізничний семафор,  
Що відбиває свій вогонь зелений  
У дзеркалі рожевої води.  
Триокий змій уже повзе до нього  
Своїм сталевим шляхом через ліс,  
І ще до свисту, озеро доносить  
До вух його хрипкий, шиплячий шум.

Я на уступі. Вище — лиш могила  
Із темного граніту. А внизу  
Доріжка, що у сутінках біліє.  
І хто б на мене знизу подививсь,  
Злякався би: такий я непорушний,  
У капелюсі, між нічних могил,  
Стою, схрестивши руки у задумі.

Та нікому поглянути. Ідуть  
Закохані, а їм немає діла  
До озера, що світиться внизу,  
Як і до мене, десь там угорі.  
Потрібні їм лише людські зітхання,  
Мені ж — зітхання сосен і води.  
А озеру — красуні — їй потрібно,  
Щоб я, ніким не видимий, співав  
Високий гімн про сосни, води, зорі  
І поривання вільної душі.

Пройшли всі пари. Сутінки синіші,  
Туман біліший. І дівоча постать  
Нечітко вирізняється внизу.  
Задумливо пройшла вона доріжку  
І в самоті присіла край могили  
На східці, не помітивши мене.

Я бачу тільки профіль. Хай не знає,  
Що здогадався я, які думки  
Їй серце ростривожили... Світліють  
Далекі вікна дач: там самовари,  
І синій дим сигар, і плоский сміх...  
Вона прийшла однісінька сюди...  
Напевне, прожене з очей сьогодні  
Затягнутого в кітель офіцера  
З його рухливим задом і ногами,  
Загорнутими в трубочки штанів!  
Вона душею лине за тумани,  
За озеро, за сосни, за горби  
І дивиться далеко, так далеко,  
Куди і я безсилий зазирнуть...

О, ніжна! О, довершена! — І швидко  
Їй подумки підшую ім'я:  
Марія? Аделіна? Може, Векла?  
Так, Векла!.. — Задивилась у туман...  
Ох, прожене! Не може не прогнати!..  
А офіцер вже близько: білий кітель,  
І вуса понад ним, і гудзик-ніс,  
І голова, приплюснута кашкетом...  
Він підійшов... він взяв її за руку!..  
Він зазирає в очі, наче кіт!..  
Я навіть шию витягнув з-за склепу...  
І раптом... в щічку чмокає її,  
Бере під руку і веде на дачу!

Я регочу! Біжу услід. Жбурляю  
В них шишками, піском і між могил  
Стрибаю і вищу, для них незримий...  
Кричу: "Гей, Текля! Текля!" — І вони  
Налякані, сконфужені, не знають  
Звідкіль той регіт, шишки і пісок...  
Він полохливо поспішає геть,  
Виписуючи задом вихиляси,  
А дівчина, притиснувшись щокою  
До кітелю, бігом біжить за ним...  
Гей, надобраніч!  
Сходжу на обрив  
І відбиваюсь в озері... Зустрілись  
Нарешті ми: "Привіт!" — йому кричу...  
І голосом красуні теж "Привіт!"  
Ліси відповідають прибережні.  
Кричу: "Бувай!" — вони кричать: "Бувай!"  
Лиш озеро мовчить, мов заніміло.  
Та чітко відбиваються в воді  
Зі мною разом спільники мої:  
І біла ніч, і бог, і твердь, і сосни...  
І ось триокий змії крізь білу ніч  
Несе мене додому. Вітер свище  
Мені в обличчя і летить вагон...  
В моїй кімнаті вже біліє ранок.  
На всьому він: на книгах і столах,  
На ліжку незім'ятому, на кріслі

І на листі трагічної актриси:  
"Я стомлена уся. Я вся розбита.  
Ніщо мене не радує. Пишіть...  
Пробачте і спаліть цього листа..."

І стомлені слова... І довгий почерк,  
Томливий, як її томливий шлейф...  
І букви, що палають від томління,  
Мов у волоссі чорному рубін.

## У ПІВНІЧНОМУ МОРІ

Бог знає, що із берега морського  
Зробили наші модниці і франти.  
Наставили столів, димлять, жують,  
П'ють лимонад. Гуртками бродять пляжем,  
Регочачи похмуро і плітками  
Повітря заражаючи навкруг.  
А візники вивозять їх на бричках,  
Закритих парусиною від сонця,  
На мілководдя. Там, змінивши враз  
Свої шикарні сукні і мундири  
На одяг для купання, всі вони  
Показують свої драглисті м'язи  
І з виском лізуть в воду. Дістають  
Ногами боязкими дно. Кричать,  
Удаючи, що справді веселяться.

А захід сонця з неба утворив  
Глибокий кубок різнокольоровий.  
Одна зоря простерла руки другій,  
І сестри двох небес прядуть один  
Рожево-голубий нічний туман.  
І хмара, що немов би в морі тоне,  
Викрешує із гнівом передсмертним  
То сині, то оранжеві вогні.

Із довгого, простягнутого в море,  
Підгнилого, сіріючого молу,  
Всі написи на ньому прочитавши:  
"Були тут Коля й Катя", "Діодор

Із Ісидором побували тут"  
Або "Навік з тобою", — прочитавши  
Всі написи, ми вирушаєм в море  
В пузатому моторному човні.

Бензин смердить і чмихає. Мов крила,  
Летить за нами білопінний слід.  
Ми огинаєм пляж багатолюдний,  
Човни рибалок, мис із маяком  
І, розштовхавши хвилі, вибігаєм  
У неосяжну і ласкаву сіль.

Загравною пожежі десь позаду  
Безмовно догоряє горизонт.  
Рибальський "Вільний" острів із води  
Чорніє, мов плавець морського звіра.  
А вдалині, попереду — вогні,  
І сніп бродячих променів, що сіє  
Прожектором таможенне судно.

Ми ідемо у голубий туман.  
Похилені стирчать над морем віхи,  
Позначивши фарватер на воді,  
І в сутінках вечірніх бовваніють  
Обвислі паруси рибальських шхун.

Над морем — штиль. Морська красуня-яхта  
Стоїть під парусами непорушно.  
І на верхівці щогли — лиш ліхтар,  
Немов коштовний камінь фероньєри,  
Горить у небосхила на чолі.

На яхті гострогрудій, в повній тиші,  
В примхливому сплетінні такелажу,  
Сидять, схрестивши руки, люди в світлих  
Панамах, що насунуті до брів.  
А серед них спокійно біля щогли  
Стоїть матрос і дивиться у даль.

Ми огинаєм яхту, як годиться,  
І ввічливо і чемно пропонуєм:



"Панове, чи не взяти на буксир?"

І хтось суворим голосом із яхти

Відповідає: "Дякуємо, ні".

І знову обігнувши їх, ще довго

Ми дивимось захоплено й побожно

На те, як відпливає силует

Красуні, що стоїть під парусами...

На той коштовний камінь фероньєри,

Що сяє в смуглих сутінках чола.

В ДЮНАХ

Не можу я терпіти словника

Любовних слів і виразів порожніх:

"Ти мій", "Твоя", "Люблю", "Навіки твій".

Я рабства не люблю. Беззастережно

Красивій жінці в очі я дивлюсь

І говорю: "Сьогодні ніч. Та завтра —

Новий, прекрасний день. Я жду. Прийди.

Бери мене, о пристрасте вчиста.

А завтра я піду, щоб заспівать".

Моя душа проста. Солоний вітер

Морів і дух смолистої сосни

Її живив. І в ній — ті ж самі знаки,

Що й на моїх обвітрених щоках.

І я прекрасний — бідною красою

Піщаних дюн і крижаних морів.

Так думав я, блукаючи кордоном

Фінляндії, вслухаючись в говірку

Небритих і зеленооких фінів.

Стояла сонна тиша. Край платформи

Готовий поїзд підіймав пари.

І варта із російської таможні

Ліниво спочивала на пісочку

Обрива, де кінчалось полотно.

Нова країна звідти відкривалась —

І храм російський, бідний, безпритульний,

Заглядував печально за кордон.

Так думав я. І ось вона прийшла  
І стала на укосі. В неї очі  
Були руді від сонця і піску.  
І падало волосся їй на плечі,  
Пахуче і смолисте, наче сосни.  
Прийшла. Схрестила свій звірячий погляд  
З моїм, також звірячим. Засміялась  
Високим сміхом. Кинула згори  
У мене жмут зів'ялої трави  
І пригорщу піску. Зірвалась з місця  
І вистрибом помчала під укіс...

Я гнав її далеко. Обідрав  
Обличчя й руки об соснову хвою  
І одяг свій порвав. Кричав і гнав  
Її, як звіра, знов кричав і гнав,  
І голос був, неначе звуки рога.  
Вона ж лишала легконогий слід  
В піщаних дюнах, і пропала в соснах,  
Коли над ними засиніла ніч.  
І я лежу, захакавшись від бігу,  
Один, в піску. В палаючих очах  
Іще біжить вона — і вся регоче:  
Регочуть патли і регочуть ноги,  
Регоче сукня, що від бігу здулась...  
Лежу і думаю: "Сьогодні ніч  
І завтра ніч. Я звідси ані кроку,  
Аж доки я її не зажену  
До повного знесилення, як звіра,  
І не зловлю її. І не скажу:  
"Моя! Моя!" — І хай вона простогне:  
"Твоя! Твоя!"

Переклад: Грязнов Олександр Андрійович